

"בשורות נעימות ומשיבות נפש": משהו יפה

יצירה בימתית חדשה של נעמי יואלי, עם שחקניה, מרתקת את העין, האוזן והדעת ומטלטלת את הנפש בסיפור לאומי ואישי העשוי ממלים ופרטים המשתלבים לתמונת זיכרון

מיכאל הנדלזלץ 08.05.2016 11:38

כותרת יצירתה החדשה של נעמי יואלי היא "בשורות נעימות ומשיבות נפש". בהדרגה, במשך כשבעים דקות במחיצת יואלי וארבעת שותפיה ליצירה חשים הצפים ומטמיעים בנפשם כמה מרה האירחיה שבכותרת.

כמו בעבודתה הקודמת ("אקס-חמותי החורגת" שממנה התפעלתי עד בלי די וזה היה פחות משהגיע לה), גם כאן חומר הגלם ביצירתה של יואלי הם חייה שלה, במובן הצר והרחב של המלה "חיים". זהו סיפור משפחת אביה, אליו התוודעה רק סמוך לסוף חייו, דרך כמה צורות מכתבים וגלויות בין האב, שחי בפלשתינה-א"י מ-1934, והמשפחה שנתרה בטרנפול, פולין, עד שנספתה שם ב-1941. הם נושאים עיניהם אליו שם בארץ ישראל, חשים את הקרקע רועדת תחת רגליהם כאן בפולין, מתגעגעים, שוקלים להצטרף אליו, חרדים מן הסכנות שם. וכל אותה עת הם שומרים על העמדת פנים שפולטת במכתב אחד בשורות נעימות, ומצפה לקבלן במכתב אחר משיבות נפש, כשבין השורות מבצבצות כל הזמן בשורות איוב המעפירות את כל הנפשות, כאן ושם. זהו סיפור אישי, של משפחה על פרטיה ומכריה, וסיפור לאומי-הודי-ישראלי של כשמונים השנים האחרונות.

אילו כתבה יואלי מחזה במובן השגור של המלה מן החומרים האלה, היתה מן הסתם נוצרת דרמה שכמוה היו במשפחות רבות, שכן זהו אכן סיפור סטראוטיפי. אבל יואלי יוצרת לא רק באמצעות עלילה, דמויות ומלים, אלא גם באמצעות דימויים חזותיים וקוליים, תנועה ואינספור גוונים של אפור. כך היא מעמידה את שחקניה בתוך מסגרת צילום היסטורי, כשכל שחקן עוטה אביזר לבוש שהיה בתמונת המקור, והבעות פני השחקנים ותנוחות גופם ממחישות את תיאור התמונה והפרשנות לה מפי יואלי, שהיא גם הבמאית, גם דמות (בתו של אותו בן ש"עלה-ברח" לארץ ישראל בזמן, ו"הותיר-הפקיר" את משפחתו שם עד שהיה מאוחר מדי), גם השחקנית המגלמת אותה וגם המספרת-המפרשת הניטרלית ביותר.

שותפיה ליצירה, מקבוצת התיאטרון של רות קנר מופעלים על ידה ועל ידי המלים שבמכתבים, ומדקלמים-שרים את השדרים האלה מן העבר, א-קפלה (עם מוסיקה מקורית מרתקת של יוסי מר-חיים), בתיאום מעולה, ומעורבות מעוררת פליאה של הזדהות עמוקה עם הדמויות ושמירת מרחק אירחי מהן, בעת ובעונה אחת. הם מחליפים תפקידים ביניהם, כך שכולם מגלמים את כל הדמויות, אך כל אחת מהן "מושקעת" יותר בדמות אחת: חן בבלוקי הוא אבי המשפחה, סמכותי-עצור-חרד; טלי קרק היא האם, רגשנית, תמימה ומעשית כאחת; שירלי גל-שגב היא האח איז'ו, בסוג של כניעה כאובה של "הכל הסתיים בלא כלום" ועדי מאיחביץ היא הבת הטינאייג'רית פקוחת העיניים מלאות התקווה של "תקופת הנעורים" שלה.

הם שם דואגים לו מאוד, ועד לרגע האחרון הם מרגיעים אותו שהם שם "בריאים ומרצים". ממלים שהזמן נזל וטשטש אותן (חלק מן המכתבים נמצאים על משטח המשחק, מוארים, כמין מזבחות זיכרון) רקמה יואלי עבודה בימתית מורכבת מאוד, מרחבת פרטים שכל אחד מהם מחושב ובמקומו, כאילו נבחן ונבחר בזכות מגדלת אישית. זוהי גם חוויה שכלתנית מאוד, וגם מרגשת ביותר, בשליטה מוחלטת של יואלי בחומרים שלה – תכנים שהם גם חייה ומשפחתה וההיסטוריה, גם גופה ונפשה כאדם וכחלק מהיצירה של עצמה, שמתמזגים עם צורת וצבעים וצלילים בתנועה עד כי אין לדעת מה כאן תוכן ומה צורה, אבל עם מודעות מתמדת לכל התכנים והצורות, המלים והרגשות.

כמה מכתבים עוסקים בחלוק ששלח הבן מארץ ישראל לאמו בטרנפול. עוד לפני שהחלוק מגיע לתעודתו, כותב האב יואל לבן שלמה נ"י "אני מתאר לי שזה יהיה / דבר יפה. / אני נהנה כאשר אמא לובשת / משהו יפה."

תיארתי לעצמי לפני שהתחיל המופע הבימתי הזה של יואלי שזה יהיה דבר יפה. ונהייתי מאוד לראות את העבודה הזאת, מפני שהיא אכן, על אף האופי הטראגי של החומרים שלה, "משהו יפה". מאוד. עלילה מקומית וקבוצת תיאטרון רות קנר מציגים "בשורות נעימות ומשיבות נפש". עבודה בימתית מאת נעמי יואלי בשיתוף השחקנים טלי קרק, רונן בבוקי, עדי מאירוביץ' ושירלי גל-שגב. מוסיקה: יוסי מר-חיים. תפיסת חלל: הדס עפרת. תרגום מפולנית ויידיש: לילה הולצמן. במוזיאון תל אביב, 7.5.